

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

הולכת קטורת ומחתה

א. סדר הלימוד השבועי

השבוע נמשיך בלימוד קטורת יום הכיפורים ונעסוק בשני נושאים עיקריים – הולכת הקטורת והגחלים וחפינה. יחידת הלימוד שלנו היא תחילת פרק חמישי, בבלי דפים מז-מט. בתחילת השבוע (ראשון ושני) נקדיש את הלימוד לנושא הולכה ואת המשך השבוע נקדיש לנושא חפינה.

ב. מקראות

1. ויקרא ט"ז, יב-יג.
2. בפשוטו של מקרא, מהו "המזבח מלפני ד'?"
3. מה משמעות התקבולת בין שני הפסוקים המתארים פעולות הנעשות לפני ד'?

ג. הולכת כף ומחתה – מקורות חז"ל

1. משנה יומא פ"ד משניות ג-ד.
 2. משנה יומא פרק ה משנה א.
 3. תוספתא כיפורים פ"ב הי"א.
 4. משנה תמיד פ"ה משניות ד-ה; פ"ו משניות ב-ג.
 5. יומא מז. "מחתה... וזרזתני".
 6. יומא מח. שורה אחרונה, "בעי רב פפא חישב בחתיית גחלים... תיקו", וברש"י ובתד"ה חישב, עד "או לא".
 7. יומא מח: "בעי מיניה מרב ששת הולכה בשמאל... מעשה איצטבא".
 8. מנחות כה. "תנו רבנן ונשא אהרן... דהכשירו בשמאל הוא".
 9. ירושלמי יומא:
- (א) פ"ד הי"ד, "בכל יום היתה כבידה... קובעו במסמר" (מה' אקדמיה עמ' 579 שו' 50- עמ' 580 שו' 4).
- (ב) פ"ה הי"א – הדיון על הילוך בזר, בעיקר "מתניתא פליגא... אם החליף פסול".

ג. ראשונים

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

1. רמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים פ"ד ה"א, "כבר ביארנו שהולכה בשמאל... בשמאלו", ובכסף משנה ד"ה אבל מפני כובד המחתה (לחם משנה ד"ה כבר ביארנו ומהר"י קורקוס ד"ה כבר ביארנו).
2. רמב"ן מלחמת ה' ליומא, א: בדפי הרב אלפס, הדיון על הפייס השלישי.
3. ריטב"א יומא מט. ד"ה תיובתא.

ד. להרחבה - אחרונים

1. מקדש דוד קדשים סימן כד אות ד, ד"ה לאחר שחפן.
2. שיעורי הגרי"ד על עבודת יום הכיפורים עמ' צט-קב.
3. חידושי רבנו חיים הלוי על הרמב"ם הלכות תמידין ומוספין פ"ג ה"ד.
4. חידושי הגר"מ והגרי"ד עמ' נו ד"ה בדין חתיית הגחלים.
5. אגרות הגרי"ד עמ' קצט.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

מלחמת ה' מסכת יומא דף א עמוד ב

הפייס השלישי חדשים לקטרת אבל לא להקטרת הקטרת עצמו שהרי שנינו נכנס להקטיר ג"כ כתבו בעלי הקרובות שהכ"ג מקטיר ומטיב אלא לסייעו שהוא זוכה במחתה כדתנן בסדר התמיד מי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש הזבח ופנה הגחלים וכו' והוא בכלל משנתנו דקתני חדשים לקטרת כלומר להקטרה עצמה ולמחתה והיא עצמה מעשרת אף על פי שאין זו עיקר הקטרה כדמפורש בירושלמי אמר רבי חנינא מעולם לא הפיס אדם לקטרת ושנה אמר רבי יוסי מתני' אמרה כן חדשים לקטרת באו והפיסו אמר ר' חנינא מתניתא אמרה כן מי שזכה לקטרת אומר לזה שעל ימינו אף אתה למחתה נמצאת אומר שני כהנים מתברכין בכל פעם ואפילו לרבי יהודה דאמר לא היה פייס במחתה בזה מודה דעד כאן לא קאמר רבי יהודה הכי אלא בשאר ימות השנה אבל ביום הכפורים מתוך שכל העבודות בכהן גדול חביבה עליהן ואם לא יפייסו לה לעצמה אתי לאינצויי ועוד שרבי יהודה יחיד הוא ורבן סברי פייס היה במחתה ומתני' דתמיד כותיה ואף על פי שבקטרת שלפני לפנים כהן גדול עצמו מכניס אף את המחתה וחותרה התם מתוך שאין אחר יכול להכנס שם אף הוא חותרה אבל כאן אחר חותרה ונכנס עמו במחתה ומניח על המזבח הפנימי ויוצא לו כשאר הימים והכי נמי תניא בתוספתא בכל יום שני כהנים נכנסים אחד בכף ואחד במחתה היום נוטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו בד"א בקטרת שלפני לפנים אבל בקטרת של מזבח החיצון הרי הוא כקטרת של כל ימות השנה ומתני' נמי דיקא דלא קתני הכי אלא לקטרת שלפני ולפנים

חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מט עמוד א

תיובתא. ומתניתין דהוליד את הכף בשמאלו שאני התם דלא בעיא כלי אלא משום דלא אפשר.

מקדש דוד קדשים סימן כד אות ד

לאחר שחפן ונתן לתוך הכף נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, וכתב הרמב"ם ז"ל פ"ד מהל' עבודת יוה"כ ה"א כבר ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת בדם הקדשים ושאר עבודות לפיכך היה מן הדין שיוליד המחתה בשמאלו וכף הקטורת בימינו אבל מפני כובד המחתה ועוד שהיא חמה כו' לפיכך נוטל המחתה בימינו וכף הקטורת בשמאלו וכו', והקשה הכ"מ שם כיון דהולכה בשמאל פוסלת איך הכשירו כאן מפני טעמים הללו ע"ש, ונראה דהרמב"ם ז"ל ס"ל כהת"י יומא (ל"ט א) גבי סגן וכ"ג שניהם מכניסים ידיהם לקלפי דאמרינן דשמאלו של כ"ג וימינו של סגן כי הדדי נינהו, וכתבו הת"י ז"ל: וכשרה עבודה זו בשמאל כמו הוצאת כף ומחתה בכ"ג ביוה"כ שצריך לו שתי ידיים לפי שאין אפשר בעבודה אלא הוא עכ"ל, והיינו שכל היתר של שמאל ביוה"כ הוא משום דאי אפשר בענין אחר, א"כ ה"י זה שנוטל מחתה בימינו וכף בשמאלו משום דאי אפשר בענין אחר, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל שזו כבדה וזו חמה ואינו יכול לסובלה עד הארון בשמאלו, אם כן זה גופא מתיר ליטול הכף בשמאלו. והנה

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

30 בירושלמי יומא (פ"ה ה"א) מפורש כדברי הרמב"ם ז"ל אמר ר' ינאי הולכה בזר פסולה, ואמרינן שם
דשמאל כזר דמי, ומקשינן מההיא דנטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, ומתריצין משום דלא
אפשר דאינו יכול לעשותו ע"ש. והנה הלח"מ הקשה שם דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל דאילו הוי איפכא
שהיה נוטל הכף בימינו והמחתה בשמאלו הוי שפיר דמי ולא היה פסול שמאל, ואמאי הא מ"מ הולכת
הגחלים עבודה היא ואיך כשרה בשמאל, וכתב דל"ד להולכת הקטורת דדמי להולכת הדם כו', ולענין
35 נראה דהולכת הגחלים אינה עבודה כלל כיון דאינו אלא מכשירי קרבן, כדאמרינן בפרק הוציאו לו
(מ"ח ע"ב) דרק צריך להקטיר הקטורת על הגחלים והם רק כמו עצים, דשאר קרבנות מקטירים על
עצים וקטורת על גחלים והם העצים שלהם, והולכת עצים לאו עבודה היא כדאמרינן ביומא (כ"ז א).

ר' חיים הלוי הלכות תמידין ומוספין פרק ג הלכה ד

40 כיצד סדר הקטרת הקטורת בכל יום וכו' ומי שזכה בקטורת נוטל כלי מלא קטורת גדוש וכסוי היה לו
ובזך היה שמו ונותן הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו וכו' ואוחז הכף ביזו עכ"ל.
והוא זה במשנה תמיד פ"ה, והנה בפ"י הרא"ש שם הקשה דאיך מוליך את הבזך בתוך הכף והא
איבעיא לן ביומא דף נ"ח [ע"א] בהניח מזרק בתוך מזרק אי חוצץ אי לא, ותירץ דהא דאיכפת לן
בהניח מזרק בתוך מזרק משום חציצה היינו רק בגוונא דלא מיחשבא לקיחה ע"י דבר אחר, וע"כ שפיר
יש כאן דין חציצה, משא"כ הכא גבי קטורת, היה אוחז את הכף בגוונא דהיה מיחשב לגבי הבזך
לקיחה ע"י דבר אחר, דקיי"ל דשמה לקיחה, וע"כ אין כאן דין חציצה כלל, עיין שם בדברי הרא"ש.
45 ובאמת שבהך דינא אם שייך הך דלקיחה ע"י דבר אחר שמה לקיחה לענין הך דינא דבעינן שלא יהא
דבר חוצץ בין ידו לעבודה, כבר נחלקו בזה הראשונים בתוס' יומא דף נ"ח ובזבחים דף כ"ד יעו"ש,
ומדברי הרמב"ם שסתם הדברים וכתב סתמא דאם היה דבר חוצץ בין ידו לכלי שרת דפסול, ולא חלק
בזה מאומה, מוכח דדעתו כדעת הראשונים דלא מהני הכא הך דינא דלקיחה ע"י דבר אחר שמה
לקיחה, ובכל גוונא פסול, ולפי זה הרי קשה קושית הרא"ש, דאיך מוליך את הבזך בתוך הכף, והא הוי
50 חציצה בין ידו לכלי שרת, לפי האיבעיא בהניח מזרק בתוך מזרק. ויעו"ש בדברי הרא"ש שתירץ עוד
דכיון דצורך עבודה הוא לא הוה חציצה, וזה צ"ע, דכיון דאין זה צורך מדינא הכלי שרת השני, א"כ
הא נמצא דלית ב"י מדינא שום דין צורך עבודה כלל, ולמה לא יחשב חציצה, וצ"ע.

האומנם דבאמת לא מצינו בשום דוכתא דהולכת קטורת חשובה עבודה, דאע"ג דביומא דף מ"ח [ע"א]
55 מיייתי הגמ' לענין הולכה בשמאל מהא דתנן נטל את המחתה בימינו ואת הכף בשמאלו, הרי דחשיבא
עבודת הולכה. מ"מ י"ל דכל זה הוא דוקא בקטורת דלפני ולפנים, דנאמר בה דין הבאה לפנים,
וכדכתיב בקרא והביא מבית לפרוכת, וע"כ הבאתה חשובה עבודת הולכה, משא"כ בקטורת דהיכל, לא
מצינו כלל שיהא בה דין הולכה, וא"כ י"ל דאין הולכתה עבודה כלל. אכן מדברי הרא"ש הרי מבואר

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

דגם בקטורת דהיכל הויא הולכתה עבודה, וא"כ הרי קשה קושית הרא"ש דאיך נותן את הבזך בתוך הכף והא הוי חציצה בין ידו לעבודה דפוסלת לפי האיבעיא ביומא שהבאנו. 60

והנראה לומר בזה, דהנה יסוד הדין דחציצה בין ידו לכלי פוסלת, הלא הוא משום דבעינן שתהא עבודה בעצמו של כהן, וכיון דחוצץ א"כ אין זה בעצמו של כהן, אבל בלאו הך דינא דבעינן עצמו של כהן פשיטא דלא שייך כלל ענין חציצה הכא, דמ"מ הרי עשה את העבודה ואיזה חסרון יש כאן מהחציצה, אלא דעצמו של כהן ליתא הכא כיון דיש חציצה בין ידו לעבודה. והן נראה דכל הך דינא דבעינן שתהא עבודה בעצמו של כהן הוא רק במקום שנאמר דין ימין, משא"כ בעבודה שכשרה גם בשמאל, א"כ ליתא גבה לכל הדין דעצמו של כהן כלל, וכל דינה הוא רק שהכהן יעשה את מעשה העבודה, אבל הך דינא שהעבודה תהא דוקא בעצמו של כהן ליתא גבה, ורק במקום דנאמר דין ימין שם הוא כל הך דינא דבעינן עצמו של כהן. וכן הוא מבואר להדיא במנחות דף כ"ו [ע"א] ורבי ינאי אמר כיון שקמצו מכלי שרת מעלהו ומקטירו אפילו בהמיינו ואפילו במקידה של חרש, ומשום דרי' ינאי ס"ל דלא בעינן ימין וע"כ כשרה בכל דבר ואפילו בהמיינו, דלא בעינן עצמו של כהן, רק שהכהן יעשה את מעשה ההולכה וההקטרה, וממילא דלא שייך בזה ענין חציצה כלל, דעכ"פ הלא הוא עושה מעשה ההולכה או ההקטרה, וע"כ כשרה אפילו בהמיינו.

והנה צ"ע בהולכת קטורת, אף אם נימא דחשיבא עבודת הולכה, אי בעיא ימין או לא, דהנה בקטורת דיוה"כ הלא תנו נטל את המחיתה בימינו ואת הכף בשמאלו, וצ"ע אם הוא זה דין מסויים דוקא בקטורת דלפני ולפנים, דאתכשרא בה שמאל בהולכתה, אבל קטורת דהיכל דינה כמו כל עבודת הולכה דעלמא, דקי"ל דהולכה בשמאל פסולה, או דנימא דדין זה נאמר על שם קטורת, דאין בהולכתה דין ימין, וכלהו קטורת שוין בזה. ונראה דזה מבואר להדיא מהא דתנו בתמיד פ"ו מי שזכה בקטורת וכו' נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו וכו' התחיל מרדדן ויוצא, והרי במנחות דף י"ג [ע"ב] איכא מאן דס"ל דהולכה שלא ברגל שמה הולכה, ולפי זה הא נמצא דבשעת הקטרתו בשעה שהיה מרדד יש כאן גם עבודת הולכה, ומדתנו במתני' דההקטרה היתה בחפניו מבואר להדיא דגם הולכת קטורת זו לא פסלה בה שמאל. ולפי זה הרי ניחא קושית הרא"ש דאיך נותן את הבזך בתוך הכף והא הוי חציצה, דכיון דאין בהולכה זו דין ימין, א"כ ממילא דפקע מינה כל עיקר הדין דעצמו של כהן, ולא איכפת לן גם בחציצה שבין ידו לעבודה, וכמבואר בהסוגיא דמנחות שהבאנו דכל דכשר בשמאל כשר בכל דבר ואפילו בהמיינו, ושפיר היה מוליך את הבזך בתוך הכף, אף אם נימא דמזרק בתוך מזרק חוצץ, וכמו שנתבאר. 85

והנה במנחות דף כ"ה [ע"א] מתקיף לה רבי אילעא אימא עון שמאל שהותר מכללו ביוה"כ, ולפי מה שהבאנו מהמשנה דתמיד דבכל קטורת לא פסלה שמאל בהולכתה, א"כ לכאורה צ"ע הא דנקטה הגמ' דוקא ביוה"כ. ובעל כרחך נראה מוכרח מזה, דקטורת דהיכל לא הויא הולכתה עבודה כלל, ואין הכשר שמאל דידה בכלל הותרה מכללה, ורק בקטורת דלפני ולפנים, דנאמרה בה הבאה, בה הויא דהויא

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

יומא פרק ראשון – דף מספר 5

בס"ד, צום גדליה תשע"א.

90 הבאתה עבודה, והכשר שמאל דידה הוי בכלל הותר מכללו. ולפי זה הרי ניחא בפשיטות קושית הרא"ש מהך דהניח מזרק בתוך מזרק, דשאני הכא דלא בעינן הולכה כלל, ובהובאה מאליה ג"כ כשרה, וכמו שכתבנו כן בראשית דברינו.